

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Taustalla on väliä

Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat
korkeakoulupolulla

TIIVISTELMÄT 2:2020

Arviointiryhmä koostuu Korkeakoulujen arviointijaoston nimeämästä arviointialueen asiantuntijoista sekä Karvin arviointiosaamisesta. Arviointiryhmä on suunnitellut arviointiasetelman sekä vastaa arviointitiedon tulkinnasta, loppuraportin laatimisesta sekä tulosten julkaisemisesta.

Opetusneuvos **Maija Airas**, Opetushallitus (puheenjohtaja)

Opiskelija **David Delahunty**, Oulun yliopisto

Kansainvälisten asioiden päällikkö **Markus Laitinen**, Helsingin yliopisto

Opiskelija **Getuar Shemsedini**, Tampereen ammattikorkeakoulu

Projektijohtaja **Heidi Stenberg**, Metropolia Ammattikorkeakoulu

Arviointineuvos **Mafi Saarilampi**, Karvi

Arviointiasiantuntija **Hilla Vuori**, Karvi

Tilastoaineiston analyysi, asiantuntija **Tuomas Sarparanta**, Karvi

Arviointiasiantuntija **Hanna Väätäinen**, Karvi

”Kohtaamiset opiskelijoiden kanssa saivat arviointiryhmän vakuuttuneeksi siitä, miten olennaista Suomen kaltaisen pienen maan kannalta on, että saamme kaiken osaamispotentiaalin yhteiskuntaa hyödyntämään ja että jokainen voi kasvaa potentiaaliinsa.”

Arviointiryhmän pj. Maija Airas

Tässä tiivistelmäjulkaisussa esitellään *Taustalla on väliä. Ulkomaalais-taustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla*-raportin keskeiset tulokset ja kehittämissuosituksat.

Ulkomaalaistaustaisten korkea-asteelle mahdollisesti siirtyvien nuorisoikäluokkien koko kasvaa Suomessa merkittävästi tulevina vuosina, joten on aika ryhtyä ennakoivasti varautumaan tähän korkeakouluissa että koulutuspoliittisessa päätöksenteossa.

Taustalla on väliä -arvioinnissa luotiin ensimmäistä kertaa kansallista tilannekuvaa ulkomaalaistaustaisten osallisuudesta korkeakoulutukseen, sen esteistä sekä toimivista käytännöistä. Tilannetta tarkasteltiin osallistumisen, opintojen kulun, yhteisöllisyyden ja osallisuuden sekä ohjauksen ja tuen näkökulmista. Tarkastelussa huomioitiin sekä tilastollinen tieto että toimijoiden kokemuksellinen ääni. Tilastoaineiston lisäksi aineistoa kerättiin opiskelijoiden ja henkilöstön työpajoissa sekä johdon haastatteluissa yhdessätoista korkeakoulussa.

Arvioinnissa tarkasteltiin nykyisten toimintatapojen toimivuutta sekä annettiin kehittämissuosituksia ja hyviä käytäntöjä korkeakoulujen ja poliittisten päätöksentekijöiden hyödynnettäväksi. Arvioinnin johdopäätöksissä korkeakouluja kannustetaan huomaamaan ulkomaalaistaustaiset opiskelijat, tunnistamaan heidät osana korkeakouluyhteisöä ja havaitsemaan niitä erityiskysymyksiä, joita nämä opiskelijat kohtaavat sekä hakiessaan korkeakouluun että korkeakoulussa opiskellessaan.

Sisällys

1	Arvioinnin tavoitteet ja toteutus	6
2	Arvioinnin tulokset	10
	Osallistuminen ja opintojen kulku	11
	Ohjaus ja tuki	16
	Yhteisöllisyys ja osallisuus	21
3	Kehittämissuosituks	24

Tiivistelmät 2:2020

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KUVAT Shutterstock

TAITTO PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-523-0 nid.

ISBN 978-952-206-524-7 pdf

PAINO PunaMusta Oy, Tampere

@ Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

ARVIOINTIIN OSALLISTUNEET

Mukaan valittiin yhteensä 11 korkeakoulua perustuen koulutusala-profileihin, maantieteelliseen kattavuuteen, opetuskieleen sekä ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden lukumääriin:

- Aalto-yliopisto
- Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Itä-Suomen yliopisto
- Karelia-ammattikorkeakoulu
- Oulun ammattikorkeakoulu
- Oulun yliopisto
- Poliisiammattikorkeakoulu
- Tampereen yliopisto
- Turun ammattikorkeakoulu
- Turun yliopisto
- Yrkehögskolan Arcada

Auditointihaastatteluihin osallistui:

61

opiskelijaa (mukana myös oppilaskuntien ja ainejärjestöjen edustajia)

108

opettajaa ja hallinto- ja tukipalvelujen edustajaa

43

korkeakoulun johdon edustajaa

1 Arvioinnin tavoitteet ja toteutus

”Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisia ovat myös ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestötietojärjestelmässä.”

(Tilastokeskus 2019a)

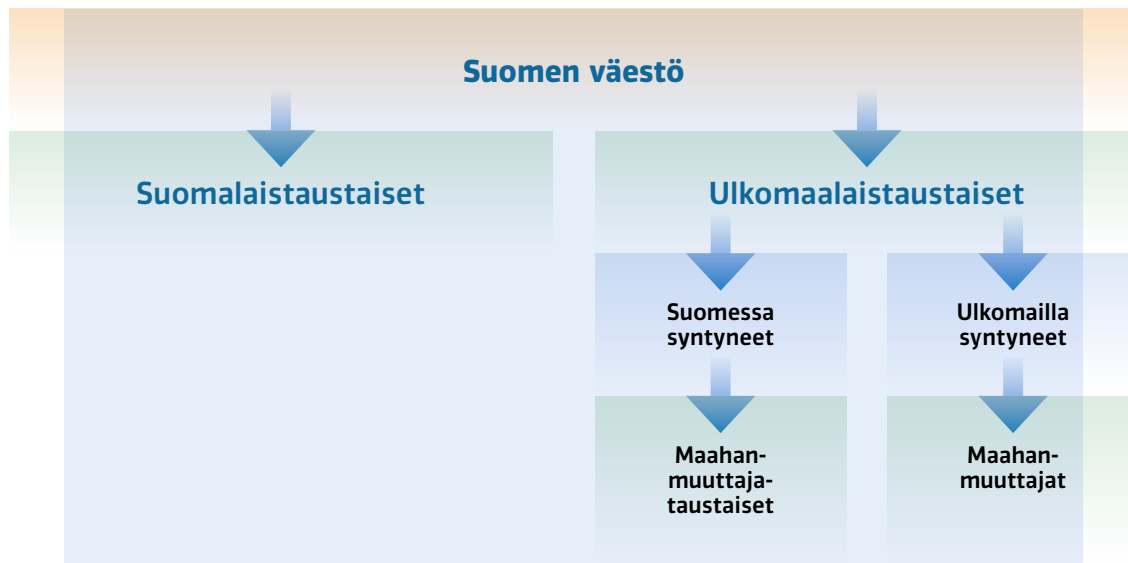

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää, mitkä ovat ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja opintojen etenemiseen liittyviä edistäviä ja ehkäiseviä tekijöitä. Arvioinnissa tunnistettiin kehittämisalueita ja hyviä käytäntöjä. Lisäksi arvioinnissa toteutettiin tilastoihin perustuva katsaus ulkomaalaistaustaisten osallistumisesta korkeakoulutukseen, opintojen kulusta ja sijoittumisesta opintojen jälkeen.

Arvioinnin kohderyhmän muodostivat korkeakoulujen läsnäolevat ulkomaalaistaustaiset opiskelijat eli maahan muuttaneet ja Suomessa syntyneet maahanmuuttajien lapset (maahanmuuttajataustaiset). Aineistoista oli rajattu pois ensisijaisesti opiskelun takia Suomeen muuttaneet ulkomaalaiset eli niin sanotut kansainväliset opiskelijat. Leimallista kohderyhmälle on heterogeenisuus; se pitää sisällään eri ikäryhmien edustajia, yksilöllisiä henkilötarinoita ja elämäntilanteita, perhetaustoja ja kielitaitotasoa.

TAULUKKO 1. Arvioinnin keskeiset käsitteet kohderyhmän osalta

Arvioinnin tiedonkeruu koostui kahdesta osasta: **tilastollisesta tarkastelusta** ja **korkeakouluvierailuista**. Arvioinnin aineistot hankittiin Tilastokeskukselta sekä korkeakouluissa toteutetuilta arviointivierailuilta, joiden aikana kuultiin korkeakoulujen opiskelijoita, henkilöstöä ja johtoa työpajoissa ja haastatteluisa. Arvioinnissa huomioitiin myös suomalaistaustaisten opiskelijoiden merkitys opiskelijayhteisön yhteenkuuluvuuden luomisessa ja osallisuuden syntymisessä kuulemalla opiskelijakuntien ja -järjestöjen edustajia.

Arvioinnin tiedonkeruita ja analyysia jäsenneltiin **neljän pääteeman** kautta:

- Osallistuminen
- Opintojen kulku
- Yhteisöllisyys ja osallisuus
- Ohjaus ja tuki

Varsinaisen aineistonkeruun lisäksi arviointiryhmä kuuli alan kansallisia asiantuntijoita syksyllä 2019 järjestetyssä tutkijatapaamisessa, jossa seitsemän tutkijaa kommentoi analyysien tuloksia ja kehittämissuosituksia omiin tutkimuksiinsa ja projekteihinsa peilaten.

TAULUKKO 2. Arvioinnin aineistot ja tiedonkeruut teemoittain

	ARVIOINNIN TEEMA			
	Osallistuminen	Opintojen kulku	Yhteisöllisyys ja osallisuus	Ohjaus ja tuki
Määrällinen tarkastelu	Tilastoaineisto	Tilastoaineisto		
Laadullinen tarkastelu		Korkeakouluvierailu	Korkeakouluvierailu	Korkeakouluvierailu

Arviointiprosessi

Tammikuu 2019:
Arviointiryhmä
kokoontuu
ensimmäistä
kerta: suunnittelu
alkaa

Maaliskuu:
Tilastollisen
aineiston alustava
analyysi

Huhti–elokuu:
arviointiryhmän
blogikirjoituksia

Kesäkuu:
Ensimmäinen
raporttiluonnos
valmis

Lokakuu: raportin
viimeistelyä

Tammikuu 2019

Marraskuu 2019

Helmikuu:
Webinaari
korkeakoulujen
yhteyshenkilöille

Huhti–toukokuu:
arviointivierailut
korkeakouluihin
(tiedonkeruut
opiskelijoilta,
henkilöstöltä ja
johdon edustajilta)

Toukokuu:
arviointin esittely
KV-kevätpäivillä

Syyskuu:
Tutkijatapaaminen

Marraskuu:
Arviointiraportin
julkistaminen ja
tiedonjakamisen
aloittaminen

Arviointi perustuu Karvin **kehittävän arvioinnin periaatteisiin**. Kehittävä arviointi on osallistavaa ja vuoro-vaikutteista ja arvioinnit toteutetaan siten, että ne tukevat korkeakoulun omaa kykyä arvioida ja kehittää toimintaansa. Lisäksi tavoitteena on, että arvioinnin tulokset auttavat opiskelijoita, korkeakoulutuksen tarjoajia ja koulutuspoliittisia päättäjiä tunnistamaan toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

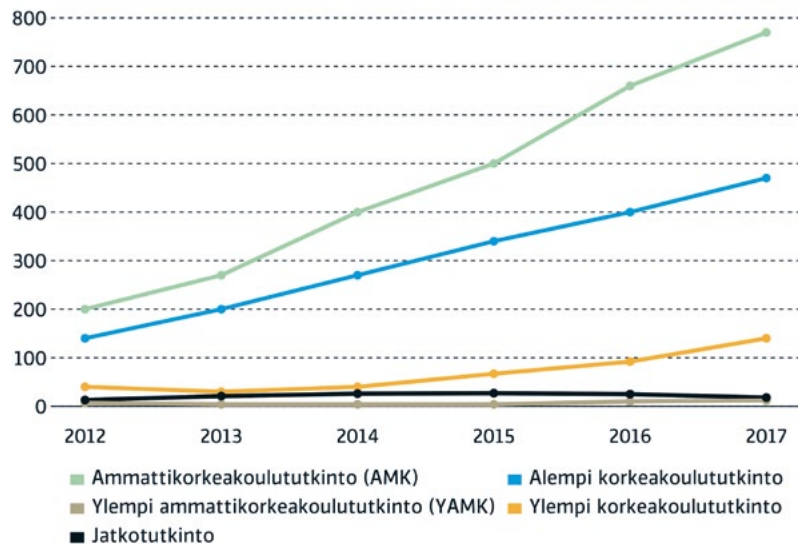
2 Arvioinnin tulokset

Muihin Pohjoismaihin verrattuna korkeakouluissamme opiskelee vähän ulkomaalaistaustaisia: 18–24-vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 2018 6 %, mutta korkeakouluopiskelijoista vain 3 % (OECD 2018, 242).

Osallistuminen ja opintojen kulku

Ulkomaalaistaustaiset ovat kasvava, mutta aliedustettu ryhmä korkeakouluissa

- Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä on nelinkertaistunut, mutta on edelleen alhainen: 1400 opiskelijaa on alle 0,5 % korkeakouluopiskelijoista.
- Maahanmuuttajaopiskelijoiden määrä on pysynyt suhteellisen samana vuosien 2012–2017 välillä: vuonna 2017 noin 13 900 korkeakouluopiskelijaa (4,7 % opiskelijoista).
- Molemmissa ryhmissä opiskellaan yleisimmin AMK-tutkinnoissa.
- Tulevina vuosina maahanmuuttajataustaisten osuus nuorisoiäluokissa kasvaa erityisesti pääkaupunkiseudulla. (Tilastokeskus 2019b). He ovat osa potentiaalista korkeakoulujen hakijajoukkoa.

Lähde: Tilastokeskus

KUVIO 1. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat 2012–2017 (yhteensä noin 1 400)

Ulkomaalaistaustaisten on vaikea päästä opiskelemaan

- Maahanmuuttajataustaisten ja suomalaistaustaisten (kumpikin ryhmä läpikäynyt peruskoulun ja 2. asteen Suomessa) väliset erot sisäänpääsyssä ovat huomattavia.
- Sisään päässeiden alhaiset osuudet viittaavat siihen, että suomalainen koulutusjärjestelmä ei tällä hetkellä kykene tuottamaan maahanmuuttajataustaisille riittäviä osaamisen edellytyksiä korkeakouluopintoihin.
- Poikkeuksena maahanmuuttajien osalta maisteritutkintoon pääsi suhteessa yhtä moni kuin suomalaistaustaisistakin.
- Kaikissa väestöryhmissä oli enemmän yksittäisiä naishakijoita kuin mieshakijoita, mutta mieshakijoista suurempi osuus otti paikan vastaan.

TAULUKKO 3. Korkeakoulutuspaikan vastaanottaneiden osuus hakeneista syntyperän, sukupuolen ja koulutusasteen mukaan vuonna 2017

	Maahanmuuttajataustaiset (yht. 393)		Maahanmuuttajat (yht. 2200)		Suomalais-taustaiset (yht. 55 052)	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
AMK-tutkinto	25 %	17 %	29 %	22 %	36 %	28 %
Alempi kk-tutkinto (yliopisto)	12 %	13 %	14 %	12 %	21 %	19 %
Ylempi kk-tutkinto (yliopisto)	19 %	11 %	23 %	21 %	23 %	21 %

Lähde: Tilastokeskus

Koulutuksen nivelvaiheella on suuri merkitys

- Nivelvaihe eli siirtyminen toiselta asteelta tai lukiosta korkeakoulutukseen näyttäytyy ratkaisevana jaksona opiskelijoiden kokemuksissa sekä korkeakoulujen henkilöstön ja johdon näkemyksissä.
- Neljänneksellä maahanmuuttajahakijoista on jo hakiessaan korkea-asteen tutkinto. Opiskelijat kertoivat hakeutuneensa uuteen koulutukseen mm. siksi, että lähtömaassa hankittua korkea-asteen tutkintoa ei oltu tunnustettu tai jos he eivät pätevöitymisen jälkeenkään olleet saaneet työtä.
- Hakua edeltävät tukitoimet parantavat sisäänpääsyn edellytyksiä: "Valmentavasta koulutuksesta sain paljon apua, koska meille opetettiin amk:n tavoista ja vaatimuksista, tutustuttiin erilaisiin tehtäviin ja opiskelumenetelmiin." (opiskelija)
- Erilaiset taustat huomioivat hakukäytännöt tukisivat yhdenvertaisuuden toteutumista. Yhdenmukaiselle opiskelijajoukolla suunnitellut hakuprosessit eivät palvele monimuotoista hakijaryhmää.

HAVAINTO	KEHITTÄMISSUOSITUS	HYVÄ KÄYTÄNTÖ
Hakukäytänteet luovat esteitä	Hakukäytänteiden lähtökohdaksi yhdenvertaiset mahdollisuudet, kansallisesti yhtenäiset hakukelpoisuusmäärittelyt ja osaamisentunnistamisen tavat, kieli- ja kulttuuritietoisesti laaditut pääsykoemateriaalit ja niihin liittyvä ohjeistus	Valintakurssi-käytäntö

Miten edesautetaan ulkomaalaistaustaisten hakijoiden pääsyä korkeakoulutukseen? Voidaanko esimerkiksi korkeakouluopintoja edeltäviä valmentavia koulutuksia vakiinnuttaa nykyistä laajemmin?

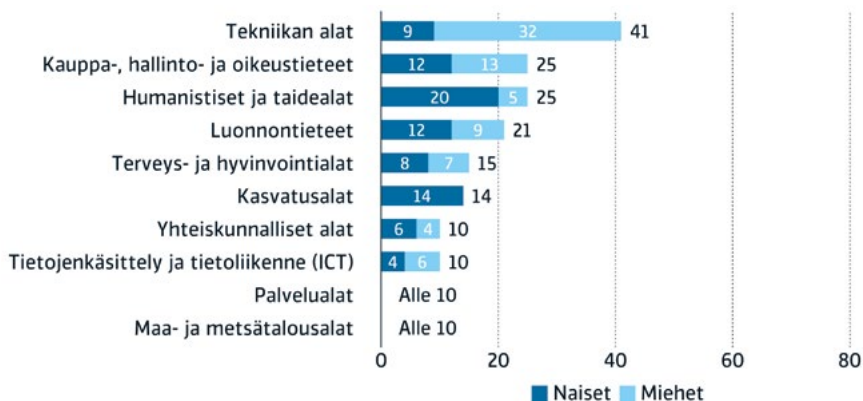
Yleisimmät koulutusalat ovat samoja kuin suomalaistaustaisilla, mutta joillekin aloille on erityisen vaikeaa päästä

AMMATTIKORKEAKOULUT

- Viisi suosituinta alaa ovat ulkomaalaistaustaisten keskuudessa samat ja niiden järjestys on sama: terveys- ja hyvinvointialat, kauppa-, hallinto- ja oikeustieteet, tekniikan alat, tietojenkäsittely ja tietoliikenne, palvelualat
- Terveys- ja hyvinvointialoilla aloittaneista 80 % on naisia

YLIOPISTOT

- Kolme suosituinta alaa kaikissa ryhmissä samat
- Naiset vastaanottivat humanististen ja taidealojen paikkoja, miehet tekniikan
- Terveys- ja hyvinvointialoille on runsaasti ulkomaalaistaustaisia hakijoita, mutta suomalaistaustaisiin verrattuna huomattavasti suurempi osa heistä karsiutuu pois.

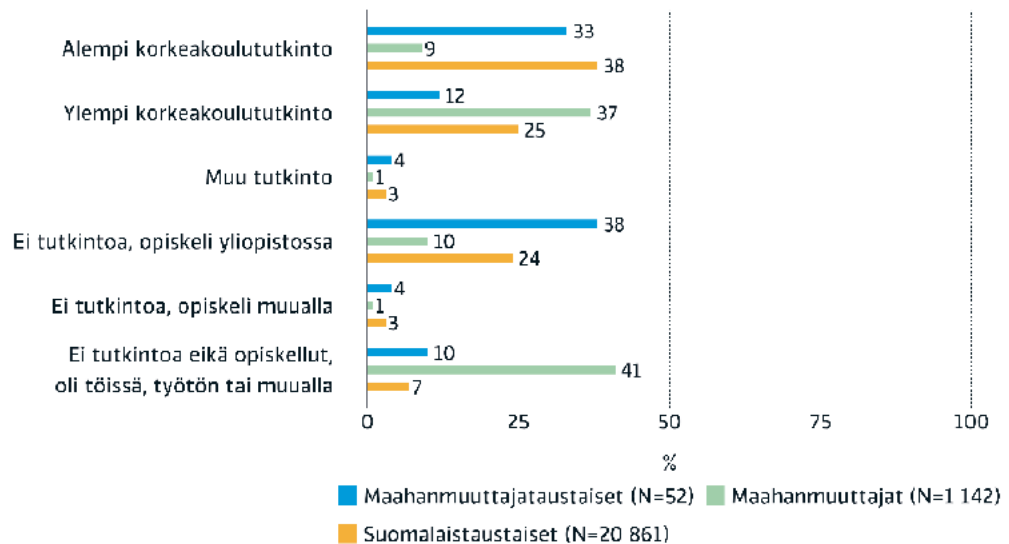

Lähde: Tilastokeskus

KUVIO 2. Maahanmuuttajataustaisten koulutuspaikat yliopistoissa koulutusalan ja sukupuolen mukaan vuonna 2017 (yht. 166 paikkaa)

Yliopistotutkintojen läpäisyasteissa on suuria eroja

- 5 vuotta opintojen aloittamisen jälkeen 41 % maahanmuuttajista oli keskeyttänyt opintonsa yliopistossa (oli töissä, työtön tai muualla), mikä viittaa heikkoon kiinnittymiseen opintoihin ja yhteisöön.
- Opintojen suorittamisen osalta ammattikorkeakouluissa arvioinnin kohderyhmä pärjää samalla tavalla kuin suomalaistaustaiset.
- Kolmannes maisteritutkinnon suorittaneista maahanmuuttajista muuttaa pois ja noin puolet työllistyy Suomeen.

Lähde: Tilastokeskus 2019

KUVIO 3. Vuonna 2012 yliopisto-opinnot aloittaneiden opiskelijoiden tilanne vuoden 2017 lopussa syntyperän mukaan (%).

Ohjaus ja tuki

Ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita ei tunnisteta korkeakouluissa omana ryhmänään

- Korkeakouluissa ei toistaiseksi seurata ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden määrää tai opintojen etenemistä. Kohderyhmä on huomioitu vain harvojen korkeakoulujen toimintaa ohjaavissa dokumenteissa. Kun ryhmää ei tunnisteta, sille koetaan olevan vaikea myöskään kohdentaa palveluja ja neuvontaa.
- Toisaalta opiskelijat kertoivat yksittäisistä henkilöistä (opettajista, hanketyöntekijöistä, ohjaajista ja opinto-ohjaajista), joilla oli ollut suuri merkitys hakuprosessissa.
- Läheisten (perheen ja ystävien) rooli korostui erityisesti alaa valittaessa. Kodin ja koulun yhteistyö ja roolimallit tukevat korkeakoulutuksen näkemistä mahdollisuutena.
- Ulkomaalaistaustaisuuden koettiin voivan vaikuttaa siihen, millaista ohjausta saa ja millaisia vaihtoehtoja nuorelle avautuu. Henkilöstön kouluttaminen ja yhteistyö eri oppilaitosten ja koulutusasteiden välillä koettiin tärkeäksi opintojen jatkuvuutta edistäväksi tekijäksi.

“Lukion opo suositteli ‘realistisempia’ vaihtoehtoja koulumenestyksen perusteella, mutta kaverin pääsy lääkikseen kannusti.”

(opiskelija)

Miten tuetaan korkeakoulujen henkilökunnan osaamisen kehittämistä opiskelija-aineksen moninaistuesssa (esimerkiksi kulttuuritietoinen ohjaus)?

Selkokieliselle ja kohdennetulle viestinnälle on tarvetta

- Vaikka korkeakouluilla on harvoin kohdennettua viestintää kohderyhmälle, joissakin korkeakouluissa oli käytössä muita saavutettavuutta tukevia yhteistyökäytäntöjä, kuten tutustumisvierailut ja kuunteluoppilastoiminta tai vastaavasti korkeakoululähettälästoimintaa.
- Viestinnän ja vuorovaikutuksen toivottiin tavoittavan hakijoiden lisäksi myös heidän perheitään. Näin toivottiin olevan mahdollista vaikuttaa mm. ammattialoihin liittyviin kulttuurisiin asenteisiin.
- Vaikka tiedotusta olisikin, tämä ei yksin riitä, jos hakijat/opiskelijat eivät tiedä, miten ja mistä tietoa etsisivät. Osalle opiskelijoista itsenäinen tiedonhankinta oli ollut haasteellista.

HAVAINTO	KEHITTÄMISSUOSITUS	HYVÄ KÄYTÄNTÖ
Ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden ryhmää ei tunnisteta tai rekisteröidä	Seurannan mahdollistaminen: jaetun tunnistamismenetelmän määrittely ja käytön otto korkeakouluissa	
Korkeakoulujen tiedotus opiskelumahdollisuuksista, pääsyvaatimuksista ja hakumenettelyistä ei tavoita kohderyhmää/kohderyhmä ei löydä tietoa	Saavutettava viestintä: kieli- ja kulttuuritietoiset ja selkokielliset materiaalit ja kohdennetut kanavat	Kielitietoinen/selkokiellinen viestintä ja monipuoliset viestintämenetelmät kohderyhmälähtöisesti

Miten ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden ryhmä voidaan korkeakouluissa tunnistaa? Millainen voi olla koko korkeakoulujärjestelmän kannalta yhtenäinen systemaattinen tapa tunnistaa nämä opiskelijat?

Positiivisen erityiskohtelun tarpeita tulisi tunnistaa paremmin

- Opiskelijat ja henkilöstö kokivat, että kohdennettua tukea olisi hyvä olla tarjolla koko opintopolun ajan. Erityisesti opinnäytetyön aikaiset tukimuodot, kuten säännölliset tapaamiset ohjaajan kanssa, koettiin hyödyllisiksi.
- Eniten kaivattiin kielellistä tukea, mutta myös tukea opiskelutaitojen ja -kulttuurin halluun ottamiseksi. Henkilöstö kertoi suomalaisen opiskelukulttuurin omaksumisen olevan puutteellisen kielitaidon lisäksi suurin haaste opinnoissa menestymiselle.
- Opiskelijat pitivät pääsääntöisesti hyvänä, että heiltä vaaditaan samoja asioita kuin muiltakin. Kuitenkin he hyötyvät kohdennetusta tuesta, kuten orientaatiojaksoa pidempikestoisesta ja kokonaisvaltaisemmasta tuesta, tutoropettajakäytännöstä ja vertaismentoroinnista.
- Haasteena on se, miten tarjotaan kohdennettuja palveluja ilman, että opiskelija kokee tulevansa sitä kautta leimatuksi erityisryhmään.

HAVAINTO	KEHITTÄMISSUOSITUS	HYVÄ KÄYTÄNTÖ
Opintojen alussa opiskelijoiden tuen tarvetta ei kartoiteta/tunnisteta	Opiskelijoiden ohjaustarpeiden kartoitus sekä kandi- että maisterivaiheesta aloittaville.	Opiskelijoiden huomiointi alkuvaiheen orientaatiojaksoilla
Opiskelijat hyötyvät positiivisesta erityiskohtelusta, mutteivät tahdo tulla leimatuiksi	Ohjaus ja tuki sekä niistä tiedottaminen tulisi toteuttaa erilaisuutta korostamatta: tuen integroiminen luonnolliseksi osaksi opintoja	Vertaismentorit, lisäksi tentteihin, tehtävien suorittamisen apuna tutor-opettaja

"Runsa vapaus on ollut vaikeaa ihmisille, jotka eivät ole tottuneet elämään sen kanssa ja kantamaan itse vastuuta omista opinnoistaan. Opetusmenetelmien tulee tukea opettelemista käytäntöjen kautta."

(opiskelija)

Kielitaidon johdonmukainen kehittäminen läpi opiskelupolun antaa edellytyksiä korkeakoulutukseen

- Kysyttäessä, millaista tukea tai apua opiskelijat olisivat kaivanneet korkeakoululta, eniten toivottiin omaan taitotasoon mukautettua suomen kielen opetusta.
- Hyvin harvassa korkeakoulussa oli tarjolla suomen kielen kursseja läpi opintojen siten, että opiskelija voisi johdonmukaisesti kehittää kielitaitoaan. Sekä opiskelijat että henkilöstö kaipasivat erityisesti C-tason kursseja. Kurssien määrällisen lisäämisen rinnalla toivottiin, että opiskelijat kykenisivät rakentamaan opintokokonaisuutensa siten, että kielitaito kehittyisi systemaattisesti osana muita opintoja, opintojen kulkua ja työllistymistä edistäen.
- Kielitaidon merkitys korostui erityisesti hakuvaiheessa, mutta myös opintojen aikana. Tästä syystä on tärkeää, että ulkomaalaistaustaisten S2-, R2- tai suomi äidinkielenä opetus tukee akateemisten kielellisten edellytysten vahvistumista jo edeltävillä koulutusasteilla.
- Kielitaito voi muodostua kulmakiveksi Suomen tiukasti kilpailtuja ja pieniin osaamiseroihin perustuvia korkeakoulupaikkoja haettaessa: "Kielivaatimukset vaikeuttavat sisäänpääsyä, ja ne, jotka pääsevät sisään, ovat siksi yhdenmukaista joukkoa sisään päässeiden kanssa" (opiskelija). Toisaalta se, mikä hakuvaiheessa voi olla sisäänpääsyä helpottavaa, voi integroitumisen kannalta olla este (esim. puutteellinen kielitaito).
- Arvioinnin aikana käydyissä keskusteluissa nousi esille huoli S2-opetuksen järjestämisen tapojen ja laadun suuresta vaihtelusta kansallisesti korkeakoulutusta edeltävillä koulutusasteilla.

"S2-vaihtoehto oli helppo lukiossa, mutta kostautunut yliopistoelämässä ja akateemisessa elämässä."

(opiskelija)

Miten korkeakouluissa varmistetaan se, että ulkomaalaistaustaiset opiskelijat saavat riittävät edellytykset asiantuntijatason kielen kehittymiselle kotimaisten kielten osalta?

Opintojen yhteyttä työelämään tulee lisätä

- Korkeakouluun hakeutumisen motiivina oli usein työllistyminen. Henkilöstö ja opiskelijat kokivat tärkeänä jo opintojen aikana tapahtuvien kytkösten syntyminen työelämään ja verkostoitumisen työelämäedustajien kanssa. Ammattikorkeakouluissa hyvänä käytäntönä mainittiin opintojen työelämälähtöisyys ja osana opintoja suoritettavat harjoittelut.
- Harjoittelu- ja työpaikkojen saaminen on opiskelijoille haaste, johon he kaipaavat tukea.
- Ylikouluttautumisen taustalla ovat usein vaikeudet saada työtä: *Olin aineenopettaja lähtömaassa, kävin täydentävät Suomessa. En saanut töitä, halusin opiskella lisää.* (opiskelija)
- Muualla hankitun osaamisen tunnistamista tulisi arviointiin osallistuneiden mukaan tehostaa.

HAVAINTO	KEHITTÄMISSUOSITUS	HYVÄ KÄYTÄNTÖ
Opintojen aikainen työelämään ja yhteiskuntaan integroitumisen tuki on vähäistä	Työelämäsidosten vahvistaminen: tarjotaan verkostoitumisen mahdollisuuksia ja tukea, työelämänäkökulman integroiminen osaksi alakohtaisia opintoja	Opintojen työelämä- ja tarvelähtöisyys ja työharjoittelut osana opintoja sekä verkostoitumista edistävä toiminta, OSKE-torit

Miten huolehditaan ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta ja työelämäyhteyksien vahvistamisesta opintojen aikana, ja edistetään heidän kiinnostustaan suomalaisen yhteiskuntaan?

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Yhteisessä tekemisessä mukana oleminen vahvistaa osallisuutta

- Yhteisistä asioista tiedottamisen lisäksi on tärkeää tukea opiskelijoiden pääsyä osalliseksi ja aktiiviseksi toimijoiksi korkeakoulu yhteisössä.
- Korkeakouluissa ei nähty yhteisöllisyyden tuelle erityistä tarvetta kohderyhmän osalta, koska ryhmäytyminen koettiin kaikkien opiskelijoiden yhteiseksi tavoitteeksi. Sen sijaan kansainväliset vaihto-opiskelijat erottuivat omana ryhmänään, jolle oli myös erillistä kohdennettua toimintaa.
- Henkilöstö ja johto nostivat opiskelija- ja ylioppilaskuntien sekä opiskelijajärjestöjen roolin suuremmaksi osallisuuden kokemuksen rakentajina kuin mitä opiskelijat arvioivat.
- Ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden keskinäiset erot iän, perhe- ja elämäntilanteen suhteen vaikuttivat opiskelijoiden mahdollisuuksiin ja haluun osallistua opiskelijoiden yhteiseen toimintaan tai suomalaiseen juhlintakulttuuriin.

HAVAINTO	KEHITTÄMISSUOSITUS	HYVÄ KÄYTÄNTÖ
Opintojen aikaisen integroitumisen tuki on vähäistä (vastuu opiskelijoilla)	Osallisuuden kokemuksen vahvistaminen: verkostoitumisen ja aktiivisen toimijuuden tukeminen osana opiskelutarkeaa, esim. opiskelijoiden mukaan ottaminen toimielimiin	Opiskelijoiden moninaisuuden huomiointi tapahtumissa ja tiedotuksessa
Opiskelijoiden osaamis- potentiaalia ja kulttuurista moninaisuutta ei aktiivisesti huomioida opetus- ja arviointimenetelmissä	Osaamis- potentiaali näkyväksi ja käyttöön: opiskelijoiden monipuolisen kieli- ja kulttuuritaustan hyödyntäminen opetuksessa	Osallistavan opetuksen menetelmien hyödyntäminen

”Yksi maahanmuuttajataustainen opiskelija kysyi ‘voinko mä osallistua, kun en käytä alkoholia?’”

(opiskelijajärjestön edustaja)

Opiskelijoille tärkeintä on ryhmään kuuluminen – taustasta riippumatta

- Erilaisuus nähdään korkeakouluissa pääsääntöisesti rikkautena ja opiskelijoita kuullaan. Opiskelijat myös kokivat voivansa halutessaan vaikuttaa asioihin.
- Erilaisuus rikkautena yhdistettiin puheen tasolla erityisesti ajatukseen kansainvälisyydestä, mutta erilaisuuteen liitettiin myös negatiivisia erottumisen merkityksiä. Erottuminen muista etnisen taustan mukaan ei ollut opiskelijoiden toive, vaan he toivoivat tulevansa huomioiduiksi omina itsenään.
- Tunne kuulumisesta joukkoon rakentui opiskelijoiden mukaan usein jaetun kielen, elämäntilanteen tai elämäntapojen ympärille, ei niinkään uskonnon. Moni toivoi enemmän kontakteja suomalaistaustaisten opiskelijoiden kanssa.
- Korkeakouluilla on vahva yhdenvertaisuusperiaate, mutta tulkinnat yhdenvertaisuudesta vaihtelevat:

On tärkeää, että kaikki ovat samalla viivalla ja palvelut ovat samat kaikille. (johdon edustaja)

Maahanmuuttajille voisi olla esimerkiksi pidennetty koeaika, jotta saa keskittyä lukemaan suomenkieliset tehtävänannot. (...) Tällaista ei saa, koska "yhdenvertaisuus" suomalaisten kanssa. (opiskelija)

Miten yhteensovitetaan vahva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoperusta sekä kohdennetun erityisen tuen tarve niin, että ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden kohdalla toteutuu tosiasiallinen yhdenvertaisuus?

Rakenteelliset tekijät ja opetusjärjestelyt yhteenkuuluvuuden kokemusta tukemassa

- Yksittäisten opettajien, ohjaajien ja opinto-ohjaajien merkitys korostuu, kun vakiintuneita toimintamalleja ja pysyviä rakenteita ei ole. Tällöin opinnoissa onnistumisen taustalla ovat usein opiskelijan vahva motivaatio, henkilökohtainen ohjaus ja rätätöity polku esimerkiksi jonkin hankkeen piirissä.
- Opiskelijat olivat hyötäneet hankkeista, mutta henkilöstö koki niiden pirstaleisuuden ja määräaikaisuuden ongelmalliseksi. Erilaisten ohjaus- ja tukimuotojen hankeperusteisuus ja siitä juontuva lyhytaikaisuus ja erillisyys korkeakoulun muusta toiminnasta ovat myös opiskelijoiden kannalta haaste osallisuuden ja jatkuvan oppimisen näkökulmasta.
- Monimuoto- ja itsenäinen etäopiskelu tuottivat joillekin opiskelijoille haasteita. "Olisi hyvä olla enemmän ryhmätöitä. Nyt on paljon yksintyöskentelyä. Tämä olisi hyvä siksi, että ihmiset oppivat eri tavoin, se tukee verkostoitumista ja vuorovaikutteisuutta." (opiskelija)
- Yhtenä korkeakoulujen haasteena on, että samanaikaisesti opiskelijaryhmien ja ohjaus- ja tuentatarpeiden moninaistumisen kanssa korkeakouluihin kohdistuu voimakasta painetta nopeuttaa valmistumista ja lisätä suoritettujen tutkintojen määrää.

HAVAINTO	KEHITTÄMISSUOSITUS	HYVÄ KÄYTÄNTÖ
Kohdennetut toimet ovat hankeperusteisia	Kansallisten toimintamallien kehittäminen ja vakiinnuttaminen osaksi perustoimintoja	SIMHE-toiminta, toimintamallien vakiinnuttaminen
Jatkuvan oppimisen ajatus suhteessa opiskelijaryhmään ei tule näkyvästi esille korkeakoulujen linjauksissa	Jatkuvan oppimisen näkökulman mukaan ottaminen koulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen	Joustavat tavat edetä opinnoissa, osaamisen tehokas tunnistaminen

3 Kehittämissuositukset

Arvioinnin keskeiset suositukset

Ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden tunnistaminen tulee tehdä mahdolliseksi. Arviointivierailut osoittivat, että pääsääntöisesti korkeakoulut eivät tunnista ulkomaalaistaustaisia omiana ryhmänään. Tämän vuoksi opiskelijoiden määrää, opintojen etenemisen seuranta sekä viestinnän, ohjauksen ja tuen kohdentamista ei voida toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointiryhmä suosittaa, että korkeakouluissa otetaan käyttöön yhteinen ja systemaattinen tunnistamisen tapa, jotta ulkomaalaistaustaisten hakijoiden ja opiskelijoiden seuranta ja tavoittaminen tulisivat mahdollisiksi. Tämä tukisi tietoperusteista toiminnan ohjausta tulevaisuudessa väestömäärällisesti kasvavan, mutta korkeakouluissa aliedustetun ryhmän osalta.

Positiivisen erityiskohtelun tarve tulee tunnistaa. Useissa korkeakouluissa on ryhdytty kirjaamaan strategioihin ja vastaaviin dokumentteihin moninaisen yhteisön, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteita. Arviointivierailut kuitenkin osoittivat, että erityiskohtelun tarvetta kohderyhmän osalta ei tunnisteta. Tästä johtuen esimerkiksi tiedotus erilaisista koulutukseen hakeutumisen väylistä ja opiskelumahdollisuuksista ei tavoita kohderyhmää eikä opintojen aikana ole tarpeeksi tukitoimia opiskelijoille. Hakua tukevat toiminnot ovat myös tällä hetkellä pääsääntöisesti keskittyneet ammattikorkeakouluihin. Arviointiryhmä kannustaa korkeakouluja aktiivisesti pohtimaan erilaisia positiivisen erityiskohtelun muotoja, jotka edesauttavat hakuvaihetta, opintojen sujumista, kokemusta osallisuudesta ja ohjautumista työelämään.

Kieliopintojen tulee tukea akateemista kielitaitoa koko opintopolun ajan. Arviointivierailulla arviointiryhmä sai useita esimerkkejä, joissa Suomessa syntyneitä hyvän kielitaidon omaavia opiskelijoita oli ohjattu korkeakoulutusta edeltävillä koulutusasteilla S2-opetukseen. Tämän vuoksi he eivät päässeet kehittymään akateemisen kielen osaajina optimaalisesti. Myös korkeakouluopintojen aikana opiskelijoille tulisi taata tarpeita vastaavan kieliopetuksen saatavuus ja rakentaa johdonmukaisesti eteneviä opintopolkuja opiskelijan kielelliselle kehitymiselle. Esimerkiksi kieliklinikat ja kerran kuussa pidetyt ”rästipajat” näyttäytyivät toimivina käytäntöinä. Korkeakoulujen tulisi tunnistaa tulevaisuudessa paremmin ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden asiantuntijatason kielen kehittämiseen liittyvät tarpeet.

Opintojen yhteyttä työelämään tulee lisätä. Tilastoaineiston perusteella suomalais-taustaisten opiskelijoiden sijoittuminen tutkinnon suorittamisen jälkeen on hyvin erilaista maahanmuuttajiin verrattuna, koska lähes kolmannes maahanmuuttajista muuttaa pois maasta viisi vuotta Suomessa suoritettujen opintojen jälkeen. Arviointiryhmä suosittaa korkeakouluja vahvistamaan opintojen aikaista yhteyttä työelämään. Osaamisen tunnistamista tulisi entisestään edistää, opintojen työharjoittelumahdollisuuksia lisätä sekä tarjota työelämäverkostoitumisen tukea opintojen aikana.

Hankelähtöisyydestä tulee pyrkiä kohti toiminnan systemaattista kehittämistä. Tällä hetkellä toimintaa rahoitetaan pitkälti hankelähtöisesti. Toistuvat hankehaut ja hankkeiden lyhytjänteisyys kuormittavat korkeakouluja eivätkä tue pitkjänteistä kehittämistyötä. Hankkeiden muodostama kansallinen kokonaisuus on myös pirstaleinen eikä edesauta yhteistyötä korkeakoulujen välillä. Arviointiryhmän näkemyksen mukaan toimintaa tulisi vakiinnuttaa jotta toiminnan systemaattisuutta ja vaikuttavuutta voisi kansallisella tasolla parantaa. Tämä edellyttää myös rahoituksen turvaamista.

Seuranta-arviointi tulee toteuttaa viiden vuoden kuluttua. Arvioinnin suositellaan kohdistuvan erityisesti siihen ryhmään, joka ei pääse korkeakoulutuksen piiriin. Tilastoaineistojen mukaan ulkomaalaistaustaisten nuorten määrä tulee kasvamaan huomattavasti lähitulevaisuudessa ja tämänkin vuoksi arvioinnin seuranta olisi tärkeää ulkomaalaistaustaisten potentiaalisten opiskelijoiden volyymien kasvaessa.

Arviointi haastaa korkeakoulut hakemaan vastauksia seuraaviin kriittisiin kysymyksiin:

- Miten yhteensovitetään vahva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoperusta sekä kohdennetun erityisen tuen tarve niin, että ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden kohdalla toteutuu tosiasiallinen yhdenvertaisuus?
- Miten edesautetaan ulkomaalaistaustaisen hakijoiden pääsyä korkeakoulutukseen? Voidaanko esimerkiksi korkeakouluopintoja edeltäviä valmentavia koulutuksia vakiinnuttaa nykyistä laajemmin? Miten yhteistyötä korkea-asteen ja toisen asteen välillä voidaan tiivistää? Entä miten hakukäytänteitä voidaan kehittää hakijoiden moninaisuutta huomioivaksi?
- Miten ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden ryhmä voidaan korkeakouluissa tunnistaa? Millainen voi olla koko korkeakoulujärjestelmän kannalta yhtenäinen systemaattinen tapa tunnistaa nämä opiskelijat?
- Miten tuetaan korkeakoulujen henkilökunnan osaamisen kehittämistä opiskelija-aineiksen moninaistuesssa (esimerkiksi kulttuuritietoinen ohjaus)?
- Miten korkeakouluissa varmistetaan se, että ulkomaalaistaustaiset opiskelijat saavat riittävät edellytykset asiantuntijatason kielen kehittymiselle kotimaisten kielten osalta?
- Miten huolehditaan ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisesta ja työelämäyhteyksien vahvistamisesta opintojen aikana, ja edistetään heidän kiinnittymistään suomalaiseen yhteiskuntaan?

Arviointiryhmä kehottaa koulutuspoliittisia päätöksentekijöitä:

- varmistamaan korkeakoulujen ohjauksen kautta, että ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden osallisuus korkeakoulutuksessa toteutuu ja että tätä seurataan.
- kiinnittämään huomiota arvioinnista kumpuavaan vakavaan huoleen koskien laadukkaan oppimisen polun toteutumista kotimaisten kielten osalta varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta aina korkea-asteelle
- varmistamaan, että korkeakoulupolulle ohjautumisen kannalta merkittävänä kehittämisen kohteina näyttäytyvissä koulutuksen nivelvaiheissa on tarjolla riittävää ja laadukasta tukea ja ohjausta, ja että yhteistyötä kodin ja koulun välillä tähän liittyen vahvistetaan
- kehittämään, osana jatkuvan oppimisen uudistamistyötä, yhteistyössä korkeakoulujen kanssa koulutuspolkuja, joilla voidaan vahvistaa jo aiemmin korkeakoulututkinnon hankkineiden maahanmuuttajien työelämävalmiuksia ja osaamista sekä vahvistamaan korkeakoulujen ja työnantajien yhteistyötä muualla hankitun osaamisen tunnistamisessa.

Lähteet

OECD 2018c. Education at a Glance 2018. OECD indicators. OECD publishing. <https://doi.org/10.1787/eag-2018-en> (Viitattu 22.10.2018)

Tilastokeskus 2019a. Ulkomaalaistaustaisen määritelmä. <https://www.stat.fi/meta/kas/ulkomaalaistaus.html>. (Viitattu 15.8.2019)

Tilastokeskus 2019b. Ulkomaalaistaustaisten määrä ylitti 400 000 rajan. https://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_tie_001_fi.html (julkaistu 19.6.2019, viitattu 26.9.2019)

Tämä tiivistelmä perustuu julkaisuus
Airas M., Delahunty D., Laitinen
M., Saarilampi M., Sarparanta T.,
Shemsedini G., Stenberg H., Vuori H.
& Väättäin H. 2019.

Taustalla on väliä.

Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat
korkeakoulupolulla. Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus.

Julkaisut 22:2019.

KARVI

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI
kirjaamo@karvi.fi
vaihde: 029 533 5500
karvi.fi